

א-צ חזינן: אם הגט נכתב קודם לכתובה, הרי שהכתובה השניה נכתבה כשנשאה בשנית וגובה שתי כתובות.

ברם אם הכתובה קודמת לגט, אינה גובה אלא כתובה אחת, משום שהמגרש את אשתו והחזירה, על מנת כתובה הראשונה החזירה.

מתניתין:

קטן שהשיאו אביו, וכתב אביו לאשתו כתובה בקטנותו, וגדל, כתובתה קיימת. משום שעל מנת כן קיימה בגדלותו.

וכן גר שנתגיירה אשתו עמו⁽¹⁴²⁾, וכתב לה כתובה בגיותו — כתובתה קיימת, משום שעל מנת כן קיימה:

גמרא:

אמר רב הונא: לא שנו במשנתנו שחייב לה כתובה, אלא מנה מאתיים, שהם תנאי בית דין, אבל תוספת שכתב לה בקטנותו או בגיותו — אין לה, כיון שהשטר שכתב לה בקטנות אינו תקף⁽¹⁴³⁾.

ורב יהודה אמר: אפילו תוספת יש לה, שעל מנת כן קיימה.

ומקשינן לדעת רב יהודה: מיתיבי, שנינו בתוספתא — קטן שהגדיל וגר שנתגייר שחידשו [כלומר הוסיפו על כתובתן כשגדלו או נתגיירו] — נוטלת מה שחידשו.

ומדייקינן — חידשו, אין, לא חידשו, לא, וקשיא לדעת רב יהודה שאמר אף בלא חידשו נוטלת תוספת כתובה.

ומשנינן: אימא, נפרש כוונת המשנה, לומר שנוטלת אף מה שחידשו. ואין הכי נמי, נוטלת גם תוספת, כדעת רב יהודה.

ומקשינן: והא לא תני הכי, ובודאי כונת המשנה לומר, דוקא אם חידשו נוטלת מה שחידשו, אך אם לא חידשו — בתולה גובה מאתיים ואלמנה מנה.

ומסקינן: תיובתא דרב יהודה. [הופרכו דברי רב יהודה].

ומבאר הגמרא, מה גרם לרב יהודה לומר את דבריו — רב יהודה, מתניתין אטעיתה. הוא סבר, הא דאמרינן המשנה "כתובתה קיימת" — אכולה מילתא קאי, דההינו גם לגבי תוספת. ולא היא! אלא רק על עיקר כתובה קאי, אבל תוספת שכתב לה בקטנותו ובגיותו אין לה.

הדרן עלך הכותב לאשתו

143. הקשו התוספות — אם כן מה השמיענו התנא כשאמר "שעל מנת כן קיימה", הלא אפילו בלא סברא זו חייב לה מנה ומאתיים מתנאי בית דין? ותרצו — נפקא מינה שאם נשאה בתולה בקטנותו, אף על פי שכאשר גדל היתה כבר בעולה, מכל מקום כתובתה מאתיים, שעל מנת כן קיימה שתהא עכשיו כתחילת נישואיה.

142. כך הגרסא בספרים שלנו. ולפי גרסא זו, מדובר שגם האשה היתה גויה והתגיירה.

אך יש שגרסו — "גר שנתגייר ואשתו עמו", וכתב התוספות ר"ד — דוקא בעובד כוכבים, שנשא בת ישראל, והתגייר, חייב לתת לה כתובה. אך אם כתב כתובה לאשתו הגויה אינו חייב לה. כיון שאין כתובה לכנעניות.

פרק מי שהיה נשוי

א. ולא יתערבו בירושה זו בני אשה אחרת, וכמבואר לעיל נב ב.

ג. בסוגייתנו יתבאר האם תקנת חכמים זו היא דוקא כששתי הנשים מתו בחייו, כך שלבני כל אחת יש זכות ל"כתובת בנין דכרין", או אפילו כשהאחת מתה בחייו, ובניה בלבד באים ליטול כערך כתובתה מדין "כתובת בנין דכרין", ואילו השניה מתה אחריו, ובניה מקבלים את כתובת אמם בתורת חוב כשאר חובות שמורישה להם אמן.

ד. בגדר "כתובת בנין דכרין" נחלקו אמוראים לעיל נה א:

יש אומרים: "ירתון תנן" [בנין דכרין דיהוי ליכי מינאי, אינון "ירתון" כסף כתובתיך], ומשמעות הגדרה זו היא, שאת כתובת אמן נוטלים הם בתורת ירושה מאביהם ולא בתורת גביית חוב.

ויש אומרים: "יסבון תנן" [אינון "יסבון" כסף כתובתיך], ומשמעות הגדרה זו היא, שלבנים הזכרים חוב על נכסי אביהם, הנגבים מן הנכסים שהותיר, ולעיל נה א ובסוגייתנו מתבאר ההבדל להלכה בין שתי ההגדרות.

ה. הגבילו חכמים את זכות בני האשה ל"כתובת בנין דכרין", שיהא בירושה "מותר דינר", המתחלק שוה בשוה בין כל היורשים לפי הגולגולת, וכדין תורה, כמבואר במשנה לקמן צא א. וטעמו של דבר, כדי שלא יעקר דין נחלה דאורייתא מן הירושה, כמבואר

א. מי שנשא אשה, ומת, והוריש קרקעות ליורשיו, הרי אשתו נוטלת את כתובתה – הכוללת מנה או מאתיים של עיקר הכתובה, וכן את התוספת שכתב הבעל מדעתו, וכן את נדונייתה שהכניסה לו כ"נכסי צאן ברזל" – מאותן הקרקעות. ואם מתה לאחר מכן, זוכים יורשיה בכתובתה, כמו שהם זוכים בשאר החובות שחייבים לה.

ב. אם מתה אשתו קודם שמת הבעל, אין הוא חייב לה כתובה.

אלא, שתקנו חכמים, שאת נדוניית האשה יירשו בניה בלבד, לאחר מיתת אביהם, ולא יירשוה בני אשה אחרת שנשואה לאביהם, על אף שבשאר הנכסים הבנים מכל הנשים יורשים שוה בשוה בכל הנכסים.

וזו היא ששנינו במשנה לעיל [נב ב]: לא כתב לה [בכתובה] "בנין דכרין דיהווי ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון [בנים זכרים שיש לך ממני, הם יירשו את כסף כתובתך, יתר על חלקם שהם נוטלים עם אחיהם מאשה אחרת]", חייב ליתן להם, שהוא תנאי בית דין. והוא הנקרא "כתובת בנין דכרין", [ושם בגמרא מתבאר גדר תקנה זו].

ומפני מה תקנו חכמים כן? – כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו! והיינו, שאבי האשה יסכים לתת נדוניא גדולה לבתו, מאחר שיודע הוא שבבוא הזמן יירשו בני בתו לבדם את נדונייתה [שהיא בכלל הכתובה],

הראשונה קודמין לירשוי שניה, שירשוי הראשונה במקומה הם עומדים. (1)

נשא את הראשונה, ומתה לפני שהוא מת, ויש לבניה הזכרים זכות לרשת ממנו את סכום הנדונייה שבכתובתה, מלבד חלקם בירושה, מדין "כתובת בנין דכרין" –

ושוב **נשא** אשה **שניה ומת הוא,** וחייב הוא לה כתובה (2) –

הרי האשה **השניה** וכן **ירשיה** [אם מתה השניה אחר כך], הבאים לגבות את חוב הכתובה, קודמין לירשוי הראשונה, שאינם באים אלא מדין "כתובת בנין דכרין".

והטעם הוא: כי ירשוי הראשונה מדין ירושה הם באים לגבות את הנדונייה שבכתובת אמן, כי "ירתון" תנן, כלומר: ש"כתובת בנין דכרין" היא בגדר ירושה, ואילו השניה, או יורשיה, כיון שהיתה חיה במות הבעל הרי הם באים מכח חיוב הכתובה, והרי הם בעלי חוב ולא יורשים, ואין היורשים נוטלים לעצמם אלא לאחר שסילקו את חובות האב.

גמרא:

שנינו במשנה: מי שהיה נשוי שתי נשים ומת, הראשונה קודמת לשניה:

ומדייקת הגמרא את לשון המשנה "הראשונה קודמת לשניה":

לעיל [נב ב]. אבל, אם היו כתובות שתי הנשים כנגד כל סכום הירושה, ולא נשאר שם דינר לפחות לחלוקה שוה, לא יטלו לא אלו ולא אלו את כתובת אמן, אלא יחלקו את כל הנכסים שוה בשוה, והוא הנקרא: "מותר דינר", או "מותר".

ו. עוד יתבאר בסוגייתנו דין "כתובת בנין דכרין", כאשר אותו "מותר דינר" משועבד הוא לבעל חוב, או שמשועבד הוא לבני אחת מנשותיו לפרעון כתובתה, שהיתה חיה במותו ונתחייב לה כתובה, אם דינר זה יכול להיחשב כ"מותר דינר".

ז. "כתובת בנין דכרין" אינה נגבית אלא מן הקרקע, ובמשנה לקמן צא א נחלקו תנאים, האם מותר הדינר צריך שיהא גם הוא מקרקעות, או אף ממטלטלין.

מתניתין:

מי שהיה נשוי שתי נשים, ומת, ושתי נשוי תובעות את כתובתן –

האשה שנישאת לו **ראשונה** – קודמת לאשה שנישאת לו **שניה** לגבות את כתובתה. ואם אין בנכסים שהוריש הבעל כדי שתי הכתובות, תגבה הראשונה תחילה את כל כתובתה, והשניה תטול את כתובתה מן הנותר בירושה.

ואם מתו נשותיו אחר שמת הוא, קודם שהספיקו לגבות את כתובתן – הרי **ירשוי**

2. משמעות לשון המשנה הוא, שנשא את השניה אחר מות הראשונה, ואולם לאו דוקא.

1. והוא הדין שירשוי הראשונה קודמין לשניה עצמה אם לא מתה, רק אידי ששנינו "ירשוי ראשונה", שנינו נמי "ירשוי שניה", רש"ש.

איכא דאמרי שיש לדייק מלשון משנתנו להיפך:

מדלא קתני במשנתנו: "אם קדמה שניה ותפסה, אין מוציאין מידה", מכלל זה אתה למד, דאי קדמה שניה ותפסה — מפקינן מינה [מוציאין ממנה].

ושמע מינה: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — לא גבה.

ודחינן: לעולם אימא לך: בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — גבה. והא דקשיא לך למה לא שנינו "אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה", אימא לך:

אידי דתנא בסיפא של המשנה, כשהיו יורשי הראשונה באים מכח "כתובת בנין דכרין", ואילו יורשי השניה דין בעל חוב להם: שניה ויורשיה "קודמין" ליורשי הראשונה, ולא יתכן לשנות שם "אם קדמו יורשי הראשונה ותפסו אין מוציאין מידם", שהרי בודאי מוציאין מידם, לפי שכך הוא דין היורשים, לשלם מקרקעות שירשו מאביהם את חובותיו של אביהם —

לפיכך תנא נמי ברישא: הראשונה קודמת ז-ב לשניה, ולא שנינו: אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה.

שנינו במשנה: נשא את הראשונה ומתה, נשא שניה ומת הוא, שניה ויורשיה [הגובים חוב של כתובה] קודמין ליורשי הראשונה [הגובים "כתובת בנין דכרין"]:

ומבאר הגמרא: שמע מינה ממשנתנו תלת, שלש הלכות:

א. שמע מינה: אין אומרים ש"כתובת בנין

מדתני לשון "הראשונה קודמת לשניה", שמשמע כי לכתחילה קודמת היא ליטול קודם לשניה, אם אין בנכסים אלא כדי כתובה אחת —

ולא קתני לשון "הראשונה יש לה, והשניה אין לה" כיון שאין כאן אלא כדי כתובה אחת, ולשון זה היה משמע שלא יתכן שתיטול השניה את כתובתה —

מכלל זה אתה למד, דאי קדמה שניה ותפסה — לא מפקינן מינה [אם תפסה השניה אין מוציאין ממנה].

שמע מינה ממשנתנו: מי שלוח משני אנשים, זה קודם לזה, ואין לו לפרוע אלא לאחד מהם, שהדין הוא שבעל החוב המוקדם קודם לבעל החוב המאוחר ממנו. ובכל זאת —

בעל חוב מאוחר שקדם וגבה לפני בעל החוב המוקדם — מזה שגבה גבה ואין בעל החוב המוקדם יכול להוציא ממנו.

ודחינן: לעולם אימא לך שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מזה שגבה — לא גבה.

ומאי "הראשונה קודמת לשניה" ששנינו במשנתנו? — קודמת לגמרי קתני, שאין לשניה כלום.

וכמו דתנן לשון קדימה, שמשמעותו "לגמרי", במשנה במסכת בבא בתרא:

שכך שנינו שם: בן "קודם" לבת לירש בנכסי האב! והרי ברור הדבר שהוא קודם לגמרי לבת, שאפילו אם תפסה הבת מוציאין ממנה.